

YAŞADIKLARI VE YAZDIKLARIYLA KONYA'DA BİR GAZETECİ: SELÇUK ES

Necmi UYANIK*

Özet

Bu makalede Osmanlı'nın son dönemleriyle birlikte, Cumhuriyet'in yaklaşık 60 yılını yaşamış Konya'nın tanınmış bir gazetecisi olan Selçuk (Gürel) Es ele alınmıştır. Siyasi, sosyal, kültürel vs. birçok açıdan önemli bir birikime sahip olan Es, yazdıkları ve yaşadıklarıyla özelde Konya tarihine ve genelde Türkiye'nin sosyal tarihine önemli katkı sağlamış olan bir şahıstır. O'nun tarihe olan katkısı ve bilinmeyen yönleri, kendi arşivinden faydalanılarak gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Selçuk (Gürel) Es, Konya tarihi, gazete, Delibaşı, Büyük Konya Ansiklopedisi

A JOURNALIST WITH HIS EXPERIENCES AND WORKS IN KONYA: SELÇUK ES

Abstract

In this article, Selçuk (Gürel) Es, a distinguished journalist of Konya, both experienced the last term of the Ottoman Empire and the early 60 years of the Republican Period was examined.

Knowing a lot of information on social, cultural and political sciences, Selçuk Es was an important figure by contributing with his Experiences and Works particularly to the History of Konya generally to the Turkish History. We have tried to state his contribution to the history and his mysterious personality by studying on his archives.

Key Words

Selçuk (Gürel) Es, History of Konya, Delibaşı, Newspaper, Big Konya Encyclopedia

---

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. necmiuyanik@hotmail.com

I. GİRİŞ

Anadolu Selçuklu Devletine başkentlik eden Konya, Osmanlı döneminde özellikle medreseleriyle dikkat çeken önemli kültür merkezlerinden birisidir. Tanzimat'ın ilânından sonraki süreçte, eğitim kurumlarının çokluğu ile dikkat çeken "Mevlâna Diyarı", aynı zamanda Anadolu'da ilk hukuk mektebinin de açıldığı bir şehirdir. Ulaşım açısından Anadolu-Bağdat demiryolunun 1896'dan itibaren faaliyete geçmesi ise, Doğu ile Batı'nın buluşması açısından Konya'yı önemli bir kavşak noktası yapmıştır¹.

Tarım ve Hayvancılık kenti olan Konya, siyasi açıdan İkinci Meşrutiyet devrinin sonlarına doğru İttihatçı ve İtilafçı çekişmesinin yaşandığı bir şehir görülmüştür. Mondros'tan sonra, İngiliz ve çoğu İtalyan güçlerince işgale uğrayan Konya, bütün ilçeleriyle birlikte İzmir'in Yunanlılarca işgal edilmesi sürecinde, tepkisini açıkça ortaya koymuştur². Özellikle 1920'de Delibaşı İsyanı'yla sıkıntılı günler geçiren Konya yöresi, bu isyanın bastırılmasından sonra, Türk İstiklâl Harbinde Anadolu'da en fazla şehit veren illerin başında gelmiştir.

Türkiye'ye matbaanın devlet eliyle XVIII. yüzyılda getirilmesinden sonra, gecikmeli olarak ve daha çok İkinci Meşrutiyet devrinde basın-yayın organlarının halk üzerindeki etkinliği artmaya başlamıştır. Bu bağlamda Konya'da ilk yayın organı olarak 1870'de halkın karşısına çıkan Konya Vilâyet Gazetesi'nden itibaren; II. Meşrutiyet, Millî Mücadele ve Cumhuriyet devirlerinde çok sayıda gazete ve dergi okuyucusuyla buluşacaktır³. Bu gazete ve dergiler kimi zaman siyasi görüşlerini (İttihatçı, İtilafçı, Halk Partili ya da Demokrat Partili şeklinde) açıkça ortaya koyarken, kimi zaman kapanacak ya da sert tartışmaların yaşandığı fikir ve kültür organları olarak Konya'nın düşünce dünyasını yansıtacaklardır. İşte Selçuk Es, Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de yaşanan değişim sürecinde, Konya basın tarihi açısından özellikle Cumhuriyet devrinde "liberal" düşünce yapısıyla ön plana çıkan bir gazeteci olacaktır. Şüphesiz, O yaşamış olduğu çevre ve coğrafyada Türkiye'nin (siyasi, sosyal, ekonomik vs. birçok yönden) meselelerine dönük çok sayıda yazıyı kaleme alacaktır. Bunun için öncelikle Selçuk Es'in hayatına bir göz atmak gereklidir.

¹ Caner Arabacı, *Millî Mücadele Dönemi Konya Öğretmenleri*, Konya 1991, s. 10-11.

² Necmi Uyanık, "İzmir'in İşgaline Karşı Konya Yöresinden Gelen Tepkiler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 5, Kasım 2008, s. 837-868.

³ Bu süreçte yayınlanan *Anadolu (1908-1909)*, *Meşrik-i İrfan (1908-1913)*, *Hakem (1908-1910)*, *Şems (1909)*, *Babalık (1910-1952)*, *Çiftçi (1909)*, *Meram (1910-11)*, *Konya Osmanlı Gazetesi (1911-15)*, *Tekâmül (1914)*, *Hançer (1917)*, *Telgraf Haberleri (1918-19)*, *İntibah (1919-20)*³, *İbret (1919-20)*, *Öğüt Gazetesi (1917-1923)*, *Halk (1923)*, *Duygu (1930)*, *Zaman (1934)*, *Ekekon (1935-1950)*, *Selçuk (1945-1950)*, *Akyokuş (1947-49)*, *Yeni Konya (1949-)*, *Yeni Meram (1950-)*, *Öğüt (1950-52)*, *Öz Demokrat Konya (1957-60)*, *Sabah (1960-66, 69)*, *Şehir Postası (1962-66)*, *Anadolu'da Hamle (1967-69)* gibi gazetelerin yanı sıra; *Barika (1908-12)*, *Ufk-ı Âtî (1911)*, *Şahab (1912-13)*, *Konya Ocak (1917-18)*, *Hak Yolu (1919)*, *İş Ocağı (1924-25)*, *Yeni Fikir (1925-29)*, *Resimli Zaman (1925-1936)*, *Işık Yolu (1927-30)*, *Kervan (1929)*, *Halka Doğru (1929)*, *Balansı (1929)*, *Tan Yıldızı (1930)*, *Terbiye Postası (1932-33)*, *Anadolu Kliniği (1933-1939)*, *Selçuk (1934)*, *Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi (1936-1950)*, *Hukuk ve İçtihatlar (1946-1950)*, *Millî Birliğin Sesi (1948)*, *Bozok (1949)*, *Anıt (1949-1964)*, *Çağrı (1957-)* gibi bazı dergilerin ismi sıralanabilir. Bu ve diğer basın/yayın organları hakkında detaylı bilgi almak için bk., Caner Arabacı vd., *Konya Basın Tarihi*, Tablet Yay., Konya 2008, s. 6-275.

II. SELÇUK ES'İN HAYATI

Selçuk, İkinci Meşrutiyet devrinde İttihat ve Terakki Cemiyetinin parti hâline geldiği 1327 senesinin 18 Nisan (M. 1 Mayıs 1911) Konya'nın Piri Mehmet Mahallesi'nin 72 no'lu hanesinde ailenin ilk çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Selçuk ismi ise, bu tarihlerde Konya Valisi bulunan tarihe düşkünlüğü ile bilinen Bedirhanilerden Arifi Paşa tarafından konulmuştur. Selçuk'un annesi Nazmiye Hanım⁴ ve babası, bu dönemde "Konya Muhacirin Komisyonu Kâtibi" olan, sonra da Konya Belediye Başkanlığı, 3-6. Dönem Konya ve Aksaray Milletvekiliği yapmış Musa Kâzım Gürel Bey'dir⁵.

Selçuk'un, I. Dünya Savaşı yıllarına ait hatırladığı önemli olaylardan birisi, 1915 yılında Mevlâna Dergâhı Mevlevi Alayının, Haleb'e savaş'a gitmek üzere Konya'dan ayrılışıdır. Bununla birlikte küçük Selçuk, altı-yedi yaşlarını; babası Kâzım Bey'in, İstanbul Hicaz Demiryolları Komutanı Topal İsmail Hakkı Paşa'nın emir subayı olması sebebiyle, askerlik vazifesinden dolayı (1916-17), Büyükdere, Ayasofya Gedik Paşa, Şişli, Büyükada mahalle ve semtlerinde geçirecektir. Çöken bir İmparatorluğun başkentiyle çocuk yaşta tanışan Selçuk, burada Konya tarihinin önemli isimlerini de görme imkânını elde edecektir. O tarihlerde bekâr olan Babalık gazetesinin sahibi Mazhar Bey ve (Konya Milletvekili) Tevfik Fikret (Sılay) Bey bu isimlerden bazılarıdır. 28 Eylül 1917'de Tevfik Bey'in evinde iken Haydarpaşa'da cephane yüklü tren vagonlarının patlayışını, bir Cuma günü Divan Yolundan geçerken, Sultan Reşad'ın Cuma selamlığını da görmüştür. Annesi ile birlikte Şehzadebaşı'ndaki Komik Kel Hasan'ın temsillerine giden Selçuk, Eminönü'nde idam edilmiş asker kaçaklarının cesetlerini de görme talihsizliğini yaşamıştır. Hatta bu tablo karşısında Selçuk'un "Mazhar Amcası" ona, "sakın sen de büyüyünce asker olduğun zaman kaçma, ayıp ve günahtır" öğüdünü vermiştir⁶. İki yıl İstanbul'da kalan Selçuk, Ekim 1917'de odunla çalışan trenle Konya'ya dönecektir. 1919-21 tarihleri arasında Kürkcü Mahallesinde oturan Selçuk, Konya'yı derinden etkilemiş olan Delibaş Mehmet İsyanı'nı, Kurtuluş Savaşı'nın "Kara günlerini" burada yaşamış ve arkadaşlarıyla birlikte "Kuva-yı Milliyeci" oyunlarını da burada yine arkadaşlarıyla birlikte oynamıştır⁷. Bu tarihlerde babası Kâzım Bey, Vilayet Mektupçu Mümeyyizliği, Vali Vekili ve Kolordu Komutanı Fahrettin (Altay) Paşa'nın Konya Mektupçusudur (Vali Vekili).

⁴ 1957'de rahmetli olmuştur.

⁵ "Selçuk Es ve Kütüphanesi", *Koyunoğlu Şehir ve Müze Kütüphanesi, Selçuk Es Koleksiyonu*; Selçuk Es, "Konya'ya Sürülen Kara Leke Delibaş Mehmet Olayı", *Selçuk Es Koleksiyonu*, s. 1. Musa Kâzım Gürel (1890-1973), 1908-1941 tarihleri arasında Konya İskân Muhacirin Komisyon Kitabevi Muavinliği, Konya Meclisi İdare İkinci Kitabevi, Konya Mektubi Kalemi Mümeyyizliği, Konya Vilayeti Mektupçu Vekaleti, Konya Vilayeti Mektupçuluğu (1 Ağustos 1920-28 Şubat 1923), Konya ve Aksaray Milletvekiliği yaptıktan sonra emekli olmuş ve 1943 yılından, öldüğü (19 Ekim 1973) tarihe kadar İstanbul'da (Ortaköy, Beyoğlu) yaşamıştır. Bu süre içerisinde 20 Temmuz 1959 tarihinde Fatma Ulviye Hanımla evlenmiş (Fatma Hanım 30 Ocak 1984'te vefat etmiştir), yani ikinci evliliğini gerçekleştirmiştir. Geniş bilgi için bk. *Emekli Sandığı Arşivi Musa Kâzım Gürel'e Ait Dosya*, No: MO 053530.

⁶ Hacı Selçuk Es, "Konya'ya Sürülen Kara Leke Delibaş Mehmet Olayı", *Selçuk Es Koleksiyonu*, s. 1.

⁷ Kendisinin bahsetmiş olduğu bazı arkadaşlarının isimleri şu şekildedir: Sonradan PTT'den emekli olmuş Tahir Kurşun, Tüccar Haydar Gündemir, Harita Albaylığından emekli Kemal Bey ve onun ağabeyi Topçu Albay Eşref'tir.

Öğrenim hayatına 1918 yılında Konya’da Erkek Öğretmen Okulu Tatbikat kısmına başlayan Selçuk, İntibah Terakki Özel Okuluna geçerek, 1 ve 2. sınıfı burada okumuştur. 1921’de Konya Rehberi Hürriyet Okuluna geçerken, 3. sınıfı Öğretmen Okulu Tatbikat kısmında tamamlamıştır. Cumhuriyet’in ilan edildiği 1923-24 öğretim yılında Konya Sultanisinin ilk kısmında öğretim hayatını devam ettirmiştir. Dördüncü sınıfa 1924-25 öğretim yılının başında İstanbul’a giderek İstanbul Divan Yolu Özel Feyzi Âti (Boğaziçi deresinde, sonradan kaldırılmıştır) okulunda başlarken, 1926’da İlkokulu bitirmiştir. Selçuk, bu yıllarda “tarih ve edebiyat” derslerine merak salmaya başlarken, bir taraftan da 1924 yılından itibaren özel kütüphanesini oluşturmaya başlamıştır. 1926-27 öğretim yılında Galatasaray Lisesi İhsan Kısmına geçerek⁸, burada iki yıl okuduktan sonra, Fransızca olarak ikinci defa 1929’da İlkokul diplomasını almıştır. Aynı yıl Ankara Erkek Lisesi Orta Kısmına geçerken, 1933’de Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde açılmış olan Gazi Lisesinde bir sene okuduktan sonra, ikinci sınıfta Konya İlk Öğretmen Okuluna dönmüştür. Bu okul 1935 senesinde lağvedilirken (Ankara Gazi’nin temelidir), Gürel soy ismiyle (o dönemde Türkiye’de 240 kişiye verilmiş olan) iyi derece ile Lise-İlk Öğretmen (27 Temmuz 1936) okulu diplomasını alarak yirmi dört yaşında ticaret hayatına atılmıştır⁹.

Sarayönü Civa Maden İşletmesinde bir yıl çalışan S. Gürel, 1936’da İstanbul Yedek Subay okulunda askerliğe başlamıştır. 1937’de okulun Dokuzuncu devresinde mezun olurken, Konya 13. Piyade Alayı’nda askerliğini bitirmiştir. 6 Kasım 1940 tarihinde Emine Hanım’la evlenen Selçuk Gürel¹⁰, Dutlu Kırındaki Krom-Manyezit madeninde 1941 yılına kadar çalışırken, 1941 yılının Mart ayında tekrar askere çağrılmış ve 1942 senesinin yazında terhis olmuştur. Ancak, İkinci Dünya Savaşının hararetli günlerinde (1943) üçüncü defa askere çağrılırken, 1947 yılına kadar Akşehir Askerlik Şubesi Nokta İaşe Subaylığı ve kısa süreli de olsa Akşehir Askerlik Şube Başkanlığı yapmıştır¹¹. 1946’da seferberlik hazırlıkları nedeniyle Konya Askerlik Dairesi’ne görevlendirilirken, altı buçuk senelik askerlik hizmetinden sonra, 1948’inin Mayıs ayında askerlik görevini tamamlamıştır. Aynı yıl Toprak Mahsulleri Ofisi Cihanbeyli Ambar Memurluğunda işe başlarken, 1948’de aynı vazifeyle Sarayönü’ne görevlendirilmiştir. 1948’de çalışmalarından dolayı “takdirname” alırken, 1949 senesi baharında Yapı Kredi Bankası Konya Şubesi veznedarı olmuştur. 1953’te bankanın istihbarat şefi olurken, 1954’te Adana Ceyhan Şubesine nakledilme kararı çıkınca görevinden ayrılmıştır¹². 1955 Temmuz

⁸ Selçuk Es, “Galatasaray Lisesine Ait Hatıralarım”, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁹ “Selçuk Es ve Kütüphanesi”; *Emekli Sandığı Arşivi Selçuk Es’e Ait Dosya, Emekli Sicil No: 11 546 760*

¹⁰ *Emekli Sandığı Arşivi Selçuk Es’e Ait Dosya*. Eşi Emine Hanım’ın babası Sultan Selim Camii İmam ve Hatibi Abdurrahman Şükrü Özyaydın’dır. Emine Hanım, 5 Eylül 1992 tarihinde vefat etmiştir.

¹¹ 22 Nisan 1943 tarihinde Akşehir Askerlik Şubesi nokta iaşe subaylığına dâhil ederken, Millî Savunma Bakanlığının 20 Şubat 1947 tarihli emri gereğince terhis edilmiştir. *Emekli Sandığı Arşivi Selçuk Es’e Ait Dosya*.

¹² Selçuk Gürel, Konya 2ci Asliye Hukuk Hakimliğinin 22.10.1956 tarih ve 806/729 sayılı kararı ile soyadını ES olarak değiştirmiştir. *Emekli Sandığı Arşivi Selçuk Es’e Ait Dosya*. Selçuk Es, yazmış olduğu mektuplarından birinde kardeşi Alp Kaya’nın durumundan dolayı ES soyadını aldığını belirtir. Mektup için bk., *Selçuk Es Koleksiyonu*.

ayına kadar, ticaretle uğraşan S. Gürel, aynı yıl Konya Halk Bankası Senetler ve İstihbarat Memuru olurken, 1957-61 yılları arasında "Es" soyadı ile Türkiye Garanti Bankası'nda çalışmıştır. 1961'de beş ay kadar boşta kalmış ve 1961-63 seneleri arasında Konya Raybank şubesinde işe başlamıştır. 1963'te bu görevinden istifa ederken, Karayolları 3. Bölge'de kitaplık memuru olarak görev almış ve 1964 yılında, Turizm Tanıtma Bakanlığı Konya Turizm Bölge şefliğinin açılmasından sonra, burada her yıl açılan Mahalli Rehber ve dört defa Tercüman Rehber Kurslarında folklor öğretmeni olarak ders vermiştir¹³.

1924'ten itibaren eser biriktirmeye başlayan Selçuk Es'in kitaplığında 8 bin cildi aşan kitap, arşivinde, İstanbul ve Konya gazetelerine ait dokümanlar, dört yüze yakın eski plak koleksiyonu, pul koleksiyonu, on binin üzerinde kartpostal, kibrit kutusu koleksiyonu, yakın Konya tarihine ait bazı vesikaların yanı sıra 1923-69 yılları arasındaki milletvekili ve belediye seçimlerine ait dosyalar ve özellikle İstiklâl Savaşına ait şifre defterleri¹⁴ bulunmaktadır.

Selçuk Es'in (1941 doğumlu) İzmir Ticari İlimler Akademisi mezunu olan Kâzım Hüsnü¹⁵ ve (1944 doğumlu) yine Ticari İlimler Akademisi mezunu Nazım Gürel adında iki çocuğu vardır. Bu çocuklardan Kâzım Hüsnü, (babasının ölümünden 7 ay sonra) 25 Nisan 1981 tarihinde vefat etmiş olup¹⁶, diğer oğlu Nazım Gürel bugün itibarıyla hâlâ yaşamaktadır¹⁷.

1962 yılından itibaren, Yeni Konya, Sabah, Şehir Postası, Anadolu'da Hamle gazetelerinde "Yakın Konya Olaylarına Ait Sohbetler" başlığı altında, Konya tarihine ait yazılar yazmaya başlamıştır. Bir aile toplantısı sırasında bir bayan öğretmenin, öğrencilerinden birinin "Konya'nın yetiştirdiği büyükler kimlerdir" sorusuna ancak Hadimli Hoca sözü ile cevap verdiğini belirtmesi ve başka bir kimseyi tanımadığını, "Konya'nın yetiştirdiği büyüklere ait" bir dokümanın bulunmadığını söylemesi üzerine,¹⁸ İstanbul Ansiklopedisi¹⁹ örneğinden hareketle S. Es, 1968 Mayıs'ından itibaren Anadolu'da Hamle gazetesinde Konya İl Ansiklopedisiyle ilgili yazılarını sekiz ay boyunca, (gazetenin kapanış tarihi olan 15 Ekim 1969 tarihine kadar) yazmıştır. Bu gazetenin kapanmasıyla birlikte, Selçuk Es ismi, Yeni Konya Gazetesinin sütunlarında görülecektir²⁰. Bu ansiklopediyle ilgili olarak,

¹³ "Selçuk Es ve Kütüphanesi"; *Emekli Sandığı Arşivi Selçuk Es'e Ait Dosya*. Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'e 12 Mart 1966 tarihinde yazmış olduğu mektubunda, 1964 yılından itibaren Konya Turizm Müdürlüğü'nün hazırladığı tercüman rehber kurslarında Konya Mutfağı, Konya Folklorü, Konya Eski Kadın ve Erkek Kıyafetleri, Konya Efsaneleri ve Konya Hatıra Eşyaları, Konya Akşehir ve Karaman İhtifalleri üzerinde dersler verdiğini ve hatta bu ders notlarını Konya Turizm Müdürü Hicret Hürkan'a basılması için ilettiğini belirtir. Bu yazıları ayrıca (*Konya Şehir Postası*'nda seri olarak yayınlamıştır. Mektup için bk., *Selçuk Es Arşivi*.

¹⁴ Akşehir Askerlik Şubesinde görevli iken tespit etmiş ve özel arşivine dâhil etmiştir.

¹⁵ Kâzım Hüsnü, ayrıca İstanbul İktisat Fakültesi İşletme İdaresi bölümünü bitirdikten sonra, Sümerbank adına 4 yıl süreyle Amerika'da New York Üniversitesinde pazarlama üzerine öğrenim görmüştür. Bilgi için bk., 20 Temmuz 1973 tarihli mektup, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

¹⁶ *Emekli Sandığı Arşivi Selçuk Es'e Ait Dosya*.

¹⁷ Kâzım Hüsnü ve Nazım Gürel kardeşlerin resimleri için bk. Ek 1-2.

¹⁸ *Büyük Konya Ansiklopedisi Ön Söz Kısmı*.

¹⁹ İstanbul Ansiklopedisi'ni çıkaran *Reşad Ekrem Koçu*, Selçuk Es'in babası Kâzım Gürel'in arkadaşıdır.

²⁰ Selçuk Es, "Büyük Ansiklopedi"yi hazırlarken faydalandığı kaynakları şöyle açıklar: "Kamusu Alam, Osmanlı Müellifleri Şakaiki Numani, Esmail Müellifini, Sefine-i Mevleviye ve Sicili Osmanî eserlerini ilk çalışma programında ele aldım. Bu

1974'de P harfine gelen Es, 1975 1 Mart'ında Z harfine gelmiş ve ilaveleriyle birlikte ancak 1976 yılında 1600 sayfa hacmi ile bu eseri tamamlayabilmiştir. Bu süreçte, ansiklopediyi Konya'da "çekemeyen" bazı şahısların varlığıyla birlikte, bazı insanlar da takdir etmişlerdir. Çalışmayı takdir ve teşvik eden bazı şahıslar ise şunlardır; İbrahim Hakkı Konyalı, Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu, Şehabettin Uzluk, Feyzi Halıcı, Mustafa Naci Gücüyener, Hasan Özönder, Hasan Yörük, Veyis Ersöz, Abdülkadir Arslan, Burhanettin Canatan, Tahir Kurşun, Ahmet Özay, Hanefi Aytekin, Mustafa Ataman, Nail Gökbudak, Prof. Dr. Sadi Irmak, Prof. Dr. Süheyl Ünver, Dr. Feridun Nafiz Uzluk, Avukat Erbil Koru, Milletvekili Muzaffer Demirtaş, eski Senatör Muammer Obuz, Hamdi Rağıp Atademir. Doç. Dr. Saim Sakaoğlu²¹.

Selçuk Es, yapılan eleştirilerle ilgili olarak da şunları söyler²²: "Başta Yeni Konya Gazetesi Sahibi Mustafa Gücüyener'le oğlu Gültekin hariç diğerleri ne zaman bitecek, kabir kitabeleri, lüzumsuz isimler yazıyorsun diye çıkışıyorlar, ayrıca büyük mevkilerde bulunan bir sözde münevver hemşerim de benimle konuştuğu zaman sen, Ansiklopediye Odacı, Mubaşir, Bevvab, Hademe, Bekçi, Ahçı gibi kimseleri de isimleri ile alarak yazıyorsun bu doğru olmadığı gibi adı da Ansiklopedi olmaz dedi, ben de defi belâ kabilinden bir daha alıp yazmayayım diye savuşturdum."

1966 yılında Yeni Meram Gazetesi'nde Konya valileri hakkında yazılar kaleme alan Selçuk Es, bu yazı sebebiyle eski valiler hakkında bilgi bulup, Cumhuriyet dönemine ait bazı valiler hakkında bilgi bulamayışı konusunda şikâyetçi olur²³. Bu çalışmalarla birlikte Selçuk Es'in (20 Temmuz 1973 tarihli mektubundan anlaşıldığı üzere) 1967 yılından itibaren kalp hastası olduğu görülmüştür²⁴. 1961'lerde

---

eserlerde bulduğum Konya İli'nin bugünkü sınırları içerisinde yetişenleri "Konya Büyüklüleri Yazı Serisi" adı altında 1964-1966 yılları içinde Konya Şehir Postası'nda yayınladım. Bu arada Konya'da Valilik, Beylerbeylik, Muhafızlık yapmış olanları da ayrıca tesbit ederek 1966 senesinde Konya Yeni Meram Gazetesi'nde altı ay devamlı olarak "Karamanoğulları'ndan Türkiye Cumhuriyetine Kadar Konya Valileri" ve "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşundan Zamanımıza Kadar Konya Valileri" isimli yazı serisi meydana çıkmıştır ki, bu son kısım geçen sene Hanefi Aytekin tarafından diğerlerinin karşımı ile Yeni Konya Gazetesi'nde aynen bir süre yayınlanmıştır.

Araştırmalarımın birinci programı bitince ikinci kısımda Konya Gazetesi, Babalık Gazetesi, Meşriki İrfan Gazetesi, Öğüt Gazetesi noksan koleksiyonu, Türk Sözü Gazetesi koleksiyonları ile Konya'da yayınlanmış eski ve yeni yazı dergileri bilhassa Konya Dergisi'nde Veli Sabri Uyar'ın Konya Bilginleri ve Konya Hattatlar armağanı yazı serisini inceledim. Anıt Dergisi'nden istifade ettim. Programımın üçüncü kısmında Sayın İbrahim Hakkı Konyalı üstadımızın, Konya, Akşehir, Karaman, Ereğli, Alanya Tarihlerini, Konya Yer Adları, Konya Halkiyat ve Harsiyatı, Konya Rehberi, Eski Eserler Klavuzu ve Konya Hakkında yayınlanmış birçok kitapları inceledim. Müze Mahkeme-i Şer'iye sicil defterleri kayıtlarına baktım. Müzedeki kitabeler envanterini tetkik ettim. 1967 senesinde "Büyük Konya Ansiklopedisi"nin çekirdeği meydana çıktı. 25 sahife tapaj ederek Yeni Konya'ya verdim. O tarihte Şehir Postası ve Yeni Meram Gazetesi, Yeni Konya ismi altında birleşince bu yazım birkaç idareci tarafından takdirle karşılanmış ise de birkaç kışkanç ve sivri akıllı hasodun gayreti ile yayınlanması önlendi. Bu sırada geçirdiğim ağır enfarkütüs hastalığı ve ev inşaatına kalkmam sonucu bir buçuk yıl çalışmalarımı tatil etmek mecburiyetinde kaldım".

²¹ "Selçuk Es ve Kütüphanesi". Destek veren isimlerin bazılarını buraya yazılmamıştır.

²² *Büyük Konya Ansiklopedisi Ön Söz Kısmı*.

²³ Süheyl Ünver'e Yazmış Olduğu Mektup, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

²⁴ Feriha Hanım'a yazmış olduğu mektup için bk., *Selçuk Es Koleksiyonu*. Selçuk Es, Ankara Yüksek İhtisas Hastanesinde tedavi gördüğünü belirtir.

babası K. Gürel'le uzun süre küs durdukları da aile içi çatlak açısından dikkat çeken diğer bir konudur²⁵.

18 Nisan 1976 tarihinde (Karayolları 3. Bölge Müdürlüğünden) yaş haddinden emekli olan S. ES²⁶, 5 Eylül 1980 tarihinde vefat etmiştir²⁷. Turizm müdürlüğünde vermiş olduğu ders notlarını, Kurs Notları olarak yayınlarken, Konya Yemekleri, Konya'da Yatan Peygamberler ve Evliyalar gibi kitaplarını da okuyucu ile buluşturmuştur. Bunların yanı sıra, "Konya'ya Sürülen Kara Leke-Delibaş Mehmet Olayı" başlıklı yazı dizisini Şehir Postası ve Yeni Konya gazetelerinde yayınlamıştır²⁸.

Emekli Sandığı'nın verilerine göre Es'in, 1936'dan emekli olduğu 1976 yılına kadar hizmet cetveli şu şekildedir²⁹:

1. *Yedek Subay Hazırlık Kıtası (Okul): 1 Eylül 1936-31 Ekim 1937*³⁰.
2. *Konya Merk. Şehit Sadık Ok. Öğretmenliği: 3-5 Ekim 1938.*
3. *Yedek Subay olarak askerlik: 24 Mart 1941-31 Mart 1947.*
4. *Toprak Mahsulleri Of. Sarayönü Anb. Memuru: 8 Ağustos 1947-5 Haziran 1949.*
5. *Yapı Kredi Bankası : 6 Haziran 1949-31 Mayıs 1954.*
6. *Halk Bankası Konya Şubesi: 1 Temmuz 1955-16 Eylül 1957.*
7. *Türkiye Garanti Bankası: 16 Eylül 1957-25 Nisan 1961.*
8. *Raybank Konya Şubesi: 25 Ekim 1961-16 Eylül 1963.*
9. *Karayolları 3. Bölge Müdürlüğü: 12 Ekim 1963-2 Haziran 1976.*

III. ESERLERİ ve ELE ALDIĞI KONULAR

A. Kitapları

Selçuk Es'in *Büyük Konya Ansiklopedisi* hariç tutulacak olursa küçük hacimli iki adet kitabı bulunmaktadır. Bunlardan *Konya'da Yatan Peygamberler ve Evliyalar*³¹ isimli eserinde yazar, Konya Belediye sınırları içerisinde (en azından bazılarının) yattığı varsayılan şahıslar ve kabirleri üzerinde durmuştur. On'un üzerinde peygamberle birlikte, çok sayıda "baba, çebebi, dede, emir, efendi, hoca, halife, sultan, şih" lâkaplı ve lâkapsız olarak bazı şahısların ismi verilerek, İstanbul'dan sonra Konya'nın önemli bir şehir olduğu vurgusu yapılmıştır³².

²⁵ 27 Kasım 1961 tarihli dava dilekçesi, *Selçuk Es Koleksiyonu*. Es, başka bir mektubunda babasıyla soyadını değiştirme yıllarından itibaren yaklaşık 20 yıl küs durduklarını ve 1972'de oğlu Nazım'ın nişanı için İstanbul'a gittiğinde "babam hasta sabaha zor çıkar" demeleri üzerine evine gidip elini öperek barıştığını söyler. 1973 tarihli mektup için bk., *Selçuk Es Koleksiyonu*.

²⁶ *Emekli Sandığı Arşivi Selçuk Es'e Ait Dosya*.

²⁷ Kabri, Üçler Mezarlığındadır. Resmî için bk. Ek 3.

²⁸ Selçuk Es arşivinin önemli bir kısmını Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesine bağışlarken, kitaplarının bir kısmı oğlu tarafından Selçuk Üniversitesine bağışlanmıştır.

²⁹ *Emekli Sandığı Arşivi Selçuk Es'e Ait Dosya*.

³⁰ Yedek Subay Okulundan 1 Mayıs 1937 tarihinde çıkarken, Muvazzaflık döneminde piyade takım komutanı olarak kıtasından (2. Ordu 5. Kolordu 13. Alay 2. Tabur 5. Bölük) 31 Ekim 1937 tarihinde terhis olmuştur.

³¹ Selçuk Es, *Konya'da Yatan Peygamberler ve Evliyalar*, Yıldız B.evi, Konya 1965, (31 s.).

³² Selçuk Es, bu kitapçığını hazırlarken Konya Vilâyet Salnameleri, Türk Folklor Araştırmaları Dergisi'nin yanı sıra (İstanbul), Prof Dr. Süheyl Ünver, Galip Kemali Söylemezoğlu, Fransız Sefareti Başkati Monsieur Cl. Huart ve kayınpederi Şükrü Özyayın gibi isimlerden de faydalanmıştır. Ayrıca, kitaptaki bazı bölümler Şehir Postası'ndaki yazılarından alınmıştır. Ayrıca 1970'de yazdığı bir mektupta kitabın 500 baskı yaptığını ve ucuz fiyat olmasına rağmen

Yazarın 1965 yılında yayınladığı diğer eseri ise, *Konya Yemekleri*³³ adını taşımaktadır. Es, Konya'ya mahsus çorba, kebab, yahni, yemek, börek, tatlı ve çeşnevir türü eğlencelik yiyecek çeşitlerini, malzeme ve yapıllarıyla birlikte, o tarihlerde yaşları 80 civarı olan Konya ninelerinden sorarak yazmıştır. Bu kitabını yazma amacı ise, unutulmuş âdetler gibi bu tarihlere kadar yazılmamış olan Konya'nın yemek kültürünü ileriye dönük olarak yaşatabilmektir³⁴.

Büyük Konya Ansiklopedisi'nin yazılışıyla ilgili olarak ise Selçuk Es, şunları söyler³⁵:

“Konya Ansiklopedisi, Ansiklopedi de yalnız Konya şehri olsa başarmak çok kolaydır. Fakat konumu geniş tutturarak Konyamız'ın merkez ilçesi ile birlikte 18 ilçe, 44 nahiye ve 950 köyünü içerisine alması ve bunların mahalle, sokak, yer adları, akıllısı, delisi, türküsü, adetleri, görenekleri, yetiştirmiş olduğu büyükleri ile buralarda gelip-geçmiş tarihten evvel ve sonraki olayları elde edebildiğim vesikalara dayanarak belirtmeye çalıştım. Vesikasız hiçbir madde Ansiklopedi'de yer almadığı gibi, yanlış aksettirmemek için de elden gelen, dikkat ve gayret gösterilmiştir.

Ansiklopedide Konya sınırları içerisinde hizmet görmüş Valiler, Beylerbeyi, Muhafızlar, Komutanlar, Yargıçlar, Savcılar, Öğretmenler, Resmi veya Özel Müesseselerde çalışmış olup, bugün için birçoğunun ahirete göçmüş olanları, memuriyeti ne olursa olsun vesikalara dayanarak hayatlarını tesbit edebildiğim hayatlarını yazarak, tesbit olunmayanları da çalıştığı yıllar ile memuriyetini göstermek sureti ile ansiklopediye aldım. Halen hayatta bulunan birçok şahsiyetlerden münasib bulduklarımı dahil edip, diğer kimseleri de şimdilik sırası gelirse yayınlamak üzere dokümanıma dahil ettim.”

Bu cümlelerle birlikte Selçuk Es, gazetede yazılarında Konya halkından şu şekilde yardım ister:

“Ansiklopediye dahil edilmesini arzu ettikleri babası, dayısı, amcası, kardeşi veya arkadaşı bulunduğu kimselerin bilhassa hayatta olmayanlar için kısaca doğum yerlerini ve tarihini, tahsil durumunu, medeni hali ile hizmetlerini, var ise eserlerini, ölüm tarihi ile kabrinin bulunduğu mezarlık ile mezar taşı kitabesini yazarak Yeni Konya Gazetesi eliile adresime gönderirler ise memnuniyetle yayınlayacağımı bildirirken, bir çok memleket değerlerinin unutulmamasına da hizmet etmiş bulunacaklarımı da takdir ederim. Ansiklopediyi hiçbir yardımcı olmadan her maddesini ayrı, ayrı bulup hazırladığımdan belki ufak tefek hata ve

üç senede ancak 300 adet sattığını ve geri kalanın da basım parası olarak matbaaya devrettiğini belirtir. Bk. Selçuk Es'in Mehmet Salıhoğlu'na yazmış olduğu 4 Şubat 1970 tarihli mektup, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

³³ Selçuk Es, *Konya Yemekleri*, Yıldız B.evi, Konya 1965, (28 s.).

³⁴ Es'in bu kitabından sonra Nevin Halıcı, 1979'da Geleneksel Konya Yemekleri adıyla (Konya Kültür ve Turizm Vakfı Yayınlarından, 170 s.) bir kitap yayınlamışsa da bu kitabının sunuş kısmında Selçuk Es'in kitabından hiç bahsetmez.

³⁵ *Büyük Konya Ansiklopedisi Ön Söz Kısmı*.

noksanlarını olursa başlanması temennisi ile Allah'dan sağlık dilekleriyle yazıma başlıyorum.”³⁶

Aslında Selçuk Es'in ansiklopediye olan ilgisi Türkiye'de 1927'de ilk olarak fasikül hâlinde yayınlanmaya başlayan “Çocuk Ansiklopedisi”, 1930 senesinde *Cumhuriyet Gazetesi*'nin “*Hayat Ansiklopedisi*”, 1933 yılında da Merhum İbrahim Alaaddin GÖVSA'nın “*Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*” ile olmuştur. 1946 senesinde 10-15 fasikül çıkıp kapanan ve 1958 yılında tekrar birinci fasikülden yayına başlayan ve 1976'da 122'nci sayısı adresine gönderilen *İstanbul Ansiklopedisi*'ni yeniden okuyup takip etmeye başlayan Selçuk Es, bu şekilde Konya için bir ansiklopedi hazırlamayı uygun bulacaktır. Es, Ansiklopediyi hazırlarken çok sayıda kaynaktan faydalanmıştır.³⁷ Konya Ansiklopedisi'nin hazırlığında kendisine yardımcı olan kurum ve şahıslar Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Konya Şubesi eski Müdürü Hicret Hürkan, Müzeler Müdürü Kemal Uğur, Müdür Yardımcısı Necati Elgin, İzzet Koyunoğlu, Kitaplık Müdürü Celal Kişmir, Yusufpaşa Kitaplığı Memurları Hacı Mustafa Bilici ve Hacı Ahmet Parlak, Müze Memurlarından Ahmet Aygün, Arkeolog Hayri Bey, İzmir Millî Kütüphane Memuru Faruk Bayman olmakla birlikte Es, bu şahıslara ayrı ayrı teşekkür edecektir. Ansiklopedideki noksan ve hatalarının ise, kendisine bildirilmesini “sayın okuyuculardan” bekleyecek, noksan ve hataları her harfin sonunda çıkaracağı ilavede bilgi veren şahıstan da bahisle ilave edeceğini duyuracaktır³⁸.

Büyük Konya Ansiklopedisi'nde Es, biyografi, siyasi, sosyal, coğrafi, kültürel, dinî, sanat vs. türü maddelerinin yanı sıra bazı ninni, mani ve atasözleriyle de halk kültürü açısından Konya ve dolayısıyla Türk kültürüne önemli katkılar sağlamış olacaktır. Konya Türkülerinin arasına Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı yıllarında girmiş olan *Benim Kaderim Türküsü*, bilhassa cepheye giden erler tarafından söylenen bir türkü olmakla birlikte, 1934 yılında bir mecliste merhum Çopur İsmail Ağa'dan dinleyerek bu türküyü Selçuk Es, yazılı hâle getirmiştir. Aşağıda görüleceği üzere bu türküde savaşlardan dolayı yaşanan ayrılığın, üzüntünün etkisi kendisini açık şekilde hissettirecektir³⁹:

*“Ne oldu Allah'ım bana ne oldu,
Bahar seli gibi gözlerim doldu,
Ana, baba hem kardaş hasret oldu,
Vatandan mektubum gelmez ağlarım.”*

³⁶ *Koyunoğlu Şehir ve Müze Kütüphanesi.*

³⁷ Bu kaynakların bazıları şu şekildedir: Sicili Osmani, Kamus-ül Âlam, Cevdet Paşa Tarihi, Şakaiki Numaniyye, Şüera Teskereleri, İstanbul Ansiklopedisi, Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Konya, Anıt, Yeni Fikir mecmuaları koleksiyonlarının yanı sıra Türk Ansiklopedisi, İslâm Ansiklopedisi, Meşhur Adamlar, Türk Meşhurları, Türk ve Dünya Meşhurları, Aylık Hayat Ansiklopedileri ile Türk Coğrafya Sözlüğü, Osmanlı Devrinin Son Sadrazamları, Konya, Babalık, Meşrik-i İrfan, Türk Sözü, Ekekon, Yeni Konya, Yeni Meram, Şehir Postası, Sabah gazeteleri koleksiyonları, Konya Halkiyat ve Harsiyatı, Konya Tarihi, Mevlânâ Şehri Konya, Nasrettin Hoca Şehri Akşehir, Beyşehir ve Eşrefoğulları, Ereğli ve Tarihi kitapları ile, Eski ve Yeni Yazı Konya Rehberleri ve bazı risalelerden faydalanılarak hazırlanan Ansiklopedi ve diğer büyük yardımcı da Devlet-i Âliye-i Osmaniye ile Konya Vilayeti Salnameleri.

³⁸ *Büyük Konya Ansiklopedisi Ön Söz Kısmı.*

³⁹ Selçuk Es, “Benim Kaderim Türküsü”, *Büyük Konya Ansiklopedisi.*

Es'in aktardığı diğer bir eser ise, Konya türküleri içerisinde oynak nağmeleri ile okunup çalınan *Bir Ateş Ver Türküsü* olup, oturak âlemlerinin popüler müziklerinden birisidir⁴⁰:

*“Bir ateş ver sigaramı yakayım,
Sen salın gel ben boyuna bakayım,
Ak gerdana beşibirlik takayım.
Tabaka benim, tütün benim, keyf benim,
Öper severim kahyam mıdır el benim”*

B. Diğer Yazıları

“Konya’ya Sürülen Kara Leke-Delibaş Mehmet Olayı” adlı tefrikasında Selçuk Es, Milli Mücadele yıllarında 1920’de Konya’da gerçekleşen isyan hareketlerini değerlendiren⁴¹. Delibaş Mehmet olayını 1980’de ikinci defa ele almasının sebebi, *“tarihin, olaydan elli yıl sonra ortaya çıkmasıyla, hakikate kavuştuğu”* düşüncesinden hareketle, birilerini savunmak ya da olaya karşı şahısların çocuklarını ve torunlarını töhmet altına almadan tarafsızca olayın derinine inebilmek için yazılmış olmasıdır. Özellikle Konyalının ve en küçük birimine varıncaya kadar köylüsünün *“temiz ve saf kalpliliğin”* kurbanı olarak *“dibi karanlık bir uçuruma”* zorla itilmesini kabul edemeyen Es, *“Konya’ya haksız olarak sürülen bu lekeyi”* temizleme adına kendisinde güç bulmuştur⁴².

Konya’da gerçekleşen olayla ilgili gördükleri ve duyduklarına geçmeden önce, Konya’da meydana gelen isyanlarla ilgili yazılmış eserler üzerine bir değerlendirmeye yapan Es’in⁴³ babası Kâzım Gürel isyanın ortasında bulunan bir şahıstır. Bununla birlikte Es, Askerlik vazifesini yerine getirirken, 12. Kolordu Akşehir Askerlik Dairesi evrak kayıtları ile 1919 yılında Akşehir’e nakledilen Soma Askerlik Dairesi Şifre Kayıt defterleri ve İkinci Ordunun bazı emirnamelerinden faydalanarak tefrikaya orijinallik katmıştır⁴⁴.

⁴⁰ Selçuk Es, “Bir Ateş Ver Türküsü”, *Büyük Konya Ansiklopedisi*.

⁴¹ Selçuk Es, 4 Haziran 1980 tarihinde ilk bölümünü yayınladığı bu tefrikadan önce, Konya’da meydana gelen Delibaş Mehmet olayını, ilk defa 1962’de Şehir Postası’nda yayınlamaya başlamıştır. *Yeni Konya Gazetesinde* başlayan yazı, “Elli yıllık bir emeğin mahsulü Bir önemli olayın ama yavaş yavaş ciddiyetle ve objektif olarak ele alınıp değerlendirilmesi” şeklinde verilmiştir. (No: 11687, 4 Haziran 1980, s. 1.) ve 3. sayfada Hacı Selçuk Es imzasıyla ilk bölüm yayınlanır. Son bölümü 25 Ekim 1980 tarihinde 11805. sayıda okuyucu ile buluşur.

⁴² Selçuk Es, “Delibaş Mehmet Olayı”, *Selçuk Es Koleksiyonu*, s. 2-3.

⁴³ Selçuk Es, bu kısımda son dönem Konya tarihine katkı yapan ve Mevlâna Müzesinde asistanlık yapan Mehmet Önder ile 1952 senesinin son baharında tanışmış ve akabinde babası Kazım Gürel ile tanıştığını, haftada iki gün Mehmet Önder’in bu konuyla ilgili olarak babasından bilgi aldığını belirtir. Mehmet Önder, bu görüşmelerinde elde ettiği bilgileri 1953 yılında *Yeni Konya* gazetesinde önce tefrika olarak yayınlarken, sonra bu yazılarını kitap hâline getirecektir. Kitap için bk., Mehmet ÖNDER, *Millî Mücadele’de Konya-1-Delibâş Hadisesi*, Konya 1953.

⁴⁴ Selçuk Es, o tarihlerde bu defterleri bazı fotoğraflarla birlikte Belediye Kütüphanesine devretmiştir. Es, Akşehir’deki evrakları, 1943’de üçüncü defa silah altına alındığı zaman depoyu tanzim ederken bulmuştur. Şube Başkanı Yarbay Muammer Üstüner, Konya Mintika Komutanlığından gelen “bütün evrakların çuvalanarak İzmit Kağıt fabrikasına gönderilmesi” emrine uymayarak, Selçuk Es’in bu evrakları incelemesine ve hatta bir kısmını da özel olarak yanına almasına izin vermiştir. Selçuk Es, incelediği evraklar içerisinde, Garp Cephesine ilişkin çeşitli bilgiler, asker kaçakları hakkında ihzar müzakkereleleri, 135. Alayın Çanakkale Savaşları ait günlük harp ceridesi, Köylerden toplanan hayvan ve arabalara ait yazışmaları bulmuştur. Defter olarak 12 adet döküman bulunduğunu belirtir. Es, 3 ay boyunca yapmış olduğu çalışmalardan sonra, 19 çuval evrakı İzmit Kağıt Fabrikasına gönderdiğini söyler. Mehmet Önder, Selçuk Es’in buradan

Delibaş İsyanı'yla ilgili hatıralarına ya da gelişmelere doğrudan girmeden önce Selçuk Es, âdeta bir tarihçi bilinciyle konuya yaklaşarak öncelikli olarak Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı yıllarından ve Osmanlı Devletinden, halkın fakirliğinden bahseder. Mustafa Kemal Paşa ve Kuvâ-yı Millîye'nin halkı nasıl örgütlediğine değinerek, Türkiye'de aydınların, din adamlarının halk üzerindeki tesiri ve fırkacılık çekişmelerinden bahseder. Es'in anlatımına göre, 1919 senesinde Damat Ferit Paşa tarafından tayin edilen Vali Cemal Bey⁴⁵, "Ermenilerle sıkı fıkı ilişki" peyda ettiği için, ismi "Artin Cemal" olarak kalan bir şahıstır. Vali Cemal, bu tarihlerde İçişleri Bakanı Ali Kemal Bey'den emirler aldığını söyleyerek, Konya'yı işgal eden İngiliz ve İtalyan işgal kuvvetlerine, Gazi Lisesi'nin binasını da kolayca tahsis etmiştir. Olayların yaşandığı bu günlerde Es, Konya Erkek Öğretmen Okulunun (Darül Muallimin Mektebi) ilk kısmı Tatbikat Mektebinin ikinci sınıfında öğrencidir. Fötr şapkalı ve kısa pantolonlu İngiliz ve şapkalarında tavuk tüy soku lu İtalyan askerlerinin geldiği gün okuldadır. Konya halkının "Baldırı çıplak" dediği İngiliz askerlerinin okula girdikleri bu gün, okulun üst kattaki yatakhane si boşaltılmıştır. Başöğretmenleri Melek Bey'in, gözü yaşlı elinde mendil öğrencilerine "üzülmeyin çocuklar yakında yine buraya döneceğiz" dediği ve hatta üçüncü sınıf öğrencilerinden Topal Ali'nin eline yarım kiloluk taş alarak İngiliz Komutanına taş atmaya çalıştığı günlerdir⁴⁶.

Es, Konya'nın işgal sürecinde İstanbul Hükümetinin (Üçüncü Damat Ferit Kabinesi) Harbiye Nazırı Şefik Paşa'nın Konya başta Beyşehir Kuvâ-yı Millîyecilerinden M. Nazım Bey olmak üzere, Konya'daki diğer Kuvâ-yı Millîyeciler üzerine nasıl baskı yaptığını anlatır⁴⁷. Buna karşı, Sivaslı Ali Kemal Hoca, Hadimli Mehmet Vehbi Hoca, Müftü Yalvaçlı Ömer Vehbi Efendi, Gıllıralı Hacı Tahir Efendi gibi hocaların Konya'da bulunan İtalyan ve İngiliz işgal kuvvetlerinin yöreyi terk etmeleri adına Konya'da düzenledikleri mitingi ve bu çalışmalar sonucunda Vali Cemal'in Konya'yı nasıl terk ettiği hakkında da bilgiler verir⁴⁸.

Konya'da gerçekleşen isyanla ilgili olarak da Es, bazı tespit ve değerlendirmelerde bulunur:

İstanbul'da Padişah'ın ve özellikle İngilizlerin Papaz Fru ile başlattıkları Birinci Bozkır İsyanı (27 Eylül 1919-4 Ekim 1919) ve İkinci Bozkır İsyanı (20 Ekim 1919-

getirdiği ve müzeye devrettiği evraklardan faydalanmıştır. Bilgi için bk., Selçuk ES, "Delibaş Mehmet Olayı", *Selçuk Es Koleksiyonu*, s. 5.

⁴⁵ Es, Vali Cemal Bey'in 1948'de ölen ve CHP'de Maliye Bakanlığı yapmış olan oğlu Halit Nazım Kışmır'den de bahseder.

⁴⁶ Selçuk ES, "Delibaş Mehmet Olayı", *Selçuk Es Koleksiyonu*, s. 5-9.

⁴⁷ Es'in bahsettiği bu olayda Vali Cemal, Harbiye Nazırı Süleyman Şefik'e sert bir emir yazdırmıştır. 12. KO Komutanı Sait Paşa'ya 19 Eylül 1919'da gönderilen bu emirde, köy ve kasabalara taarruzla halkı eşkiyalığa ve kötülöklere sevk eden Alay Kumandanı Vekili Nazım'ın, *din ve devlet ve Padişaha bağlı askerî birimlerce ölü ya da diri olarak yakalanması* istenmektedir. Emir için bk. *Harp Tarihi Vesikalari Dergisi*, Yıl. 12, S. 46, Aralık 1963, Vesika No. 1074.

⁴⁸ Selçuk Es, Türk İstiklal Harbi eserinden de faydalanarak (C. 6, s. 63), Konya Müdafaa-i Milliye Cemiyetinin 8 Ekim 1919 günü yapmış olduğu Kongre'ye katılan isimleri şu şekilde sıralar: 1. Sivaslı Ali Kemal Efendi, 2. Müftü Yalvaçlı Ömer Efendi, 3. Gıllıralı Hacı Tahir Efendi, 4. Kâzım Hüsnü Bey, 5. Abdülhalim Çelebi Efendi, 6. Sertarik Mevlâna Adil Çelebi Efendi, 7. Müftüzade Cevat, 8. Hacı Mindizade Süleyman Efendi, 9. Ahizade Baba Yusuf (Yusuf Mazhar Babalık), 10. Tahir Paşazade Cevdet ve devamında 26 kişiyi bulan bir liste verir. İsimlerin tamamı için bk., Selçuk ES, "Delibaş Mehmet Olayı", *Selçuk Es Koleksiyonu*, s. 10-11.

27 Ekim/1 Kasım 1919), 1920 Ekim'inde Konya Merkezde başlatılacak olan isyanın habercisidirler. Damat Ferit'le birlikte, Zeynelâbidin, Molla Sait, Ali Kemal, Hoca Sabri ve Nemrut Mustafa Paşa gibi isimler Konya'daki isyanla doğrudan ilişkili olan şahıslardır⁴⁹. Bu sıralarda Yıldırım Kıtâatı Müfettişi ve İkinci Ordu Kumandanı Mersinli Cemal Paşa'nın⁵⁰ Konya'dan alınmasına sebep Vali Cemal Bey'dir. 12 Kolordu Komutanlığına atanan Albay Fahrettin Bey, Ankara adına Konya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini koordine eden Refet Bey'in ve Beyşehir 7. Süvari Alay Komutanı Nazım Bey'in ilerleyen süreçte Konya açısından rolleri büyük olacaktır. Vali Cemal'le birlikte Konya'da İttihat ve Terakki Partisi taraftarlarının etkinliği kırılmış, meydan Hürriyet ve İtilaf Partisine kalmıştır. Delibaşı Mehmet Ağa ise, Çumra'nın Ali Beyhöyüğü Köyü'nden Konya'yı işgal edecek, isyanı başlatacak olan şahıstır. Hatta isyandan bir süre önce Delibaşı Mehmet'e, Konya Valisi Haydar Bey tarafından Binbaşılık rütbesiyle birlikte, Batı Cephesi'nde düşmanla savaşmak için asker toplama yetkisi bile verilmiştir. Buna rağmen Delibaşı, özellikle etrafına topladığı asker kaçaklarından da faydalanarak 2/3 Ekim 1920 tarihinde Çumra'dan başlayarak Konya'yı işgal edecektir. 4-5 Ekim 1920 tarihlerinde Sivasslı Ali Kemali, Hadimli Mehmet Vehbi Efendi gibi Kuvâ-yı Millîyeci şahıslar öldürülmek amacıyla tek tek toplanmış ve Konya sokaklarında, "Halifesini, padişahını, Şeraiti seven bizimle" olsun denilerek, halkın dini duyguları sömürülmüştür. Nitekim Sivasslı Ali Kemali Hoca, 4 Ekim 1920 tarihinde vahşice öldürülecektir. 6 Ekim'den itibaren isyan hareketini bastırmaya yönelik harekâta; Albay Refet Bey, Derviş Bey, Demirci Mehmet Efe, Yarbay Osman Müfrezesi başarı sağlayacak, 22 Ekim 1920 tarihi itibarıyla Konya yöresindeki isyan hareketi önlenmiş olacaktır. İstiklâl Mahkemesi gerekli yargılamaları yaparak Konya yöresinde hâkimiyeti sağlamıştır. Babalık gazetesinin 4 Kasım 1920'de yazdığı gibi Konya yöresindeki isyanda asıl suçlu "cehalettir". Çünkü Galip Paşa'nın valiliği döneminde Konya yöresi Türk İstiklâl Harbine çok ciddi destek sağlayacak ve en fazla şehit veren il olarak dikkat çekecektir. Nitekim Gazi Mustafa Kemal Paşa da Konya'yı ziyaretleri sırasında (Mart 1921) "Konya asırlardan beri tüten büyük bir nurun ocağıdır; Türk harsının esaslı menbalarından birisidir" diyecektir⁵¹.

Delibaş Mehmet İsyânını ciddi şekilde ele alan Es, bu yazı dizisiyle genel olarak Konya halkının suçsuzluğunu ispat etmeye çalışır. Bu olayın haricinde diğer makalelerine bakıldığı zaman Selçuk Es, yazılarında Konya tarihine önemli katkı yapan bir kişilik olarak kendisini gösterir.

Buna göre Es, Konya tarihiyle ilgili olarak şu konuları ele almıştır:

⁴⁹ Es'e göre, İstanbul'un Konya'daki uzantısı olan şahıslar (Delibaş hariç), Zeynelâbidin'in bacanağı Burhanzade Hacı Mustafa, Mazlumzade Hacı Osman, Kalfazade Hacı Sabit, Kadı Hilmi, Çıkrıkçı Mehmet gibi isimlerdir. Bilgi için bk., Selçuk ES, "Delibaş Mehmet Olayı", *Selçuk Es Koleksiyonu*, s. 20.

⁵⁰ 25 Nisan 1919'da Konya'ya gelen Cemal Paşa, Yıldırım Kıtâatı Müfettişi ve İkinci Ordu Kumandanı olarak vazifeye başlamış, 24 Temmuz 1919'dan itibaren II. Ordu Müfettişliği görevi filen sona erdikten sonra, bu tarihten 2 Ekim 1919 tarihine kadar "Mekâtib-i Askerî Müfettişliği Umumiği" vazifesinde bulunmuştur. Bilgi için bk., Dursun GÖK, "Mersinli Cemal Paşa", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XII, S: 34, Ankara Mart 1996, s. 127-148.

⁵¹ Selçuk Es, "Delibaş Mehmet Olayı", *Selçuk Es Koleksiyonu*, s. 21-140.

1908 Meşrutiyet'inin ilanıyla birlikte Konya'ya gelen Sinemanın tarihi⁵², Millî Mücadele'de Mahalle-Köy bazında yapılan yardımlar⁵³, Fahrettin Altay Paşa gibi Konya'nın önemli simaları⁵⁴, 1927'de Konya'da elektriğin olmadığı⁵⁵, Konya'ya ilk otobüsün 1916'da Almanlar tarafından Vali Azmi Bey döneminde girdiği⁵⁶, İtfaiye teşkilatının Konya'da Cumhuriyet'in ilanından sonra kurulduğu⁵⁷, Konya Valilik Binasının daha sonra Sadrazamlık yapacak olan (İngiliz) Sait Paşa tarafından yaptırıldığı⁵⁸ vs.

Es'in siyasetle ilgili düşüncelerinin özetlenmesi ve yakın dönem Türk siyasi tarihi açısından, 12 Eylül 1980 sürecine gidilen bir ortamda kendi kaleminden çıkan aşağıdaki satırların okunması anlamlıdır⁵⁹:

“Merhum babamla dayımın (Kâzım Hüsnü⁶⁰) siyaset içerisinde çalışarak göçüp gittiklerini ve yeni yeni yetişirken, İttihat ve Terakki mensuplarının İzmir suikastı sonucu akıbetlerini duyup okudukça, hizmetin ne olursa olsun nankör siyasetin kurbanı Demokrat Parti Başkanının idam sehvasında can vermesinden sonra siyasi hayata, dolayısıyla partiliğe bende büyük bir umursama meydana geldi. Bir zamanlar particilik furçasına ben de kapılmıştım. Baldan tatlı bu nankör furyanın çarkları arasından yakamı sıkışmadan kolayca kurtardım.”

Hayatında hiçbir siyasi partiye üye olmayan Es'in başından bazı siyasi olaylar geçmiştir. 1950 seçimlerinde Demokrat Partiden sandık müşahitliği yapan Es'in, Demokrat Partinin iktidara geldikten sonra, halka vaat ettiklerini yapmaması ve “beyaza kara” diyerek, inat içerisinde ve iktidarın rehavetiyle “yamışmasından” sonra, siyasi hayat açısından ümitleri kırılmıştır. Çünkü O'na göre 1950 öncesi CHP (Şemseddin Günaltay Hükümeti) İktidarı döneminde “çıkarcı sağlamak yok denilecek kadar” azdır. Oysaki Demokrat Parti döneminde “donu kuşağı gevşek bırakarak” görmemezlikten gelmek karşısında, 1954 seçimleriyle beraber⁶¹ 1957 ve 1961 seçimleri dahil CHP lehinde çalışmalar yapmıştır. 1961 seçimlerinde CHP'nin

⁵² Es'e göre, Konya'da ilk gösterilen film Velihaht Yusuf İzzettin Efendi'nin Sofya gezisi hakkında olup İttihat ve Terakki'nin merkez binasında seyirci ile buluşmuştur. 1920'li yıllarda Konya'da gösterilen bazı sinema isimleri şunlardır: Denizler Hâkimi Tiriten, Hafıye Kenedi, Pehlivan Masist'in Maceraları, Canbazhane Cinayeti, Büyük Zehir, Eva'nın Düğünü. Bilgi için bk., Selçuk Es, “Konya Sinema Tarihi”, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁵³ Selçuk Es, “Konya'da Kurtuluş Savaşında Ördüya Buğday Yardımı Yapan Köy Mahalle ve Şahıslar”, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁵⁴ Selçuk Es, “Fahrettin Paşa (Altay)”, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁵⁵ Selçuk Es, “Fahrettin Paşa (Altay)”, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁵⁶ Selçuk Es, “Konya'da ilk Otobüsler”, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁵⁷ Selçuk Es, “Konya Belediyesi İtfaiye Tarihçesi”, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁵⁸ Selçuk Es, “Konya Hükümet Konağı Tarihçesi”, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁵⁹ Hacı Selçuk Es, “Siyasi Hayatım”, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁶⁰ İttihatçı kimliğiyle bilinen Halil Kâzım Hüsnü ile ilgili bir değerlendirme için bk., Ahmet Atalay, *Millî Mücadele'de Konya Kuvâ-yı Milliyecileri (İlk Meclise Girenler)*, Birinci Cilt, Konya 1997, s. 110-138. Ayrıca Selçuk Es, dayısının “münevver, milliyetçi, teveddütperver, hayır sever” bir şahıs olduğunu belirtir. Bk., Selçuk Es, “Konya'ya Sürülen Kara Leke Delibaş Mehmet Olayı”, *Yeni Konya*, No: 11789, 4 Ekim 1980, s. 3.

⁶¹ 1954 seçimlerinde CHP % 35, 29 (106 497) ve Demokrat Parti 57,50 (164 002) oranında oy alacaktır. Bilgi için bk., [http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=2/\(20.01.2009\);](http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=2/(20.01.2009);) [http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secimler.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1954&p_il_kodu=42/\(20.01.2009\).](http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secimler.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1954&p_il_kodu=42/(20.01.2009).)

yarı iktidar olması sürecinde eski “Tek Parti zihniyetinin hortlamaya başladığını” gören Es, siyasetten ve partilikten “nefret” etmeye başlamıştır⁶².

1965 seçimlerinde ipotekli evinin banka tarafından satılması sebebiyle, tam seçim günü evini taşımak zorunda kalan Es, sandık başına gidemezken, 1969’da “sözünü dinleyen” bazı arkadaşlarıyla birlikte seçime bağımsız olarak adaylığını koyan Necmettin Erbakan’a oy vermiştir. 1973 seçimlerinde Adalet Partisi’ne oy veren Es, bu yıl kurulan Koalisyon Hükümeti’nin haşhaş ekimi yasağını kaldırması, Kıbrıs Barış Harekâtı’nı gerçekleştirmesi sürecinde kısa süreli olarak kendi ifadesiyle “Atatürk devri yaşantısını” tatmıştır⁶³.

Es’in, 1939 yılında yaşamış olduğu iki olay Türk siyasetinin bulunduğu noktanın görülmesi açısından önemli bir örnek teşkil edecektir. Buna göre ilk olayda Es, 1939 yılı iki dereceli milletvekilliği seçimi zamanı, Konya Ferhuniye Mahallesinden İkinci Seçmen olarak Alaattin Belediye Halk Sineması’na⁶⁴ gidecektir. Saldonda ise şunlar yaşanmıştır⁶⁵:

CHP Genel merkezi tarafından gönderilen Kocaeli Milletvekili Salah Yargı, Cumhurbaşkanı ve parti genel başkanı İsmet İnönü’nün selamını ilettikten sonra, elinde bulunan mühürlü zarfı açmış ve ikinci seçmenlerin sayısınca bulunan oy pusulalarını dağıtmıştır. Buna göre pusulalardaki yirmi isimden beşinin silinmesi istenmiştir. Konya CHP sekreteri Lütfi Berkman’ın da bulunduğu ortamda, “şeflerin emri, şu isimleri silin” cümlesi kulaklara fısıldanmış, Selçuk Es itiraz etmeye kalksa da, Rıza Ekener’in “Selçuk Bey kardeşim sonucu bilmezsiniz, itiraz etmeyin ne istiyorlarsa yapın” uyarısı neticesinde istenen isimler silinmiş ve Selçuk Es’in babasının da aralarında bulunduğu kişiler seçimi kazanmışlar ve çay ziyafetine geçilmiştir.

İkinci olay ise, yine 1939 yılında yaşanmıştır. İl genel seçimleri için Belediye Halk Salonuna eniştesi ile birlikte giden Selçuk Es, bu defa Konya CHP Parti Başkanı Halis Ulushan’ın konuşmasından sonra, yine kulaklara, şu isimleri yazın fısıldamasıyla harekete geçmiştir. Ancak, Selçuk Es ve eniştesi bu defa “matrak” olsun diye, pusulalara karşılıklı birbirilerinin isimlerini yazmışlardır. Sandık başına gittiklerinde Lütfi Bey, zarfları atmadan listeye bakıyor, sonra da zarfı sandığa atıyordu. Pusuladaki isimleri gören Lütfi Bey her ne kadar gülümsemiş olsa da 1942’de, Es ve eniştesi ikinci seçmen olarak, bu davranışları sonucunda “saf dışı” bırakılmış olacaktı⁶⁶.

Selçuk Es gibi tecrübeli bir gazetecinin yaşadıkları aslında Türkiye’de bu tarihlerde yaşanan Tek Parti gerçeğini ya da Duverger’in siyaset sosyolojisi açısından bahsettiği, itaat edilen bir liderin meşru otoritesinin etkin olduğu⁶⁷ siyasi bir ger-

⁶² Es, “Siyasi Hayatım”, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁶³ Es, “Siyasi Hayatım”.

⁶⁴ 1956 yılında yaşamıştır.

⁶⁵ Es, “Siyasi Hayatım”.

⁶⁶ Es, “Siyasi Hayatım”.

⁶⁷ Maurice Duverger, *Siyaset Sosyolojisi*, (Çev. Şirin Tekeli), 2. bsk., Varlık Yay., İstanbul 1982, s. 188.

çeğin Konya örneğinde görülmüş olmasıydı. Bektaş'ın ifadeleriyle CHP, İsmet İnönü devrinde, uzun yıllar tek parti döneminin şeflik yönetimi etkisinden kurtulamamış ve “Şefin iradesinde” kristalleşen parti yönetimiyle devletin özdeşleştirilmesi sonucu, ortaya yönetimin tepeden aşağıya doğru formüle edilmesinin yansımaları olan bir tablo çıkmıştır⁶⁸.

Yukarıdaki olaylarla birlikte “atalarının sözünü dinleyerek” siyasetten uzak duran Es, 1955'te işsiz kalınca, birkaç yere iş başvurusunda bulunmuş ve kendisine partiye kayıtlı olup olmadığı sorulmuştur. Bunun üzerine, Avukat Saim Özkut ve tüccar Bektaş Baran imzasıyla DP'ye giriş için müracaat etmiş ve bu girişimden hiçbir cevap ya da sonuç alamamıştır. Artık bu dönem, Türkiye'de iktidar ve muhalefetin “aşırı sinir gerginliği” içinde olduğu yıllardır⁶⁹. Yukarıdaki olayla birlikte ömrünün elli yılını resmi ve özel memuriyetlerde geçiren Selçuk Es, mümkün olduğu kadar siyasetten uzak durduğunu belirtirken, yazısının sonunda da “iyi mi ettim bilemeyeceğim” sorusunu sormaktan da kendisini alamamıştır⁷⁰.

İmar ve İskân Bakanlığı Tetkik Kurulu Üyesi Mehmet Salihoglu, dil devrimini savunması sebebiyle yazdığı *Ataçla Gelen* isimli eserini Konya'da satması için Selçuk Es'e göndermiş⁷¹ ve kitaptan gereği kadar satış yapamayan Selçuk Es bu koldan hareketle siyasi görüşleri ve Konya halkının durumuyla ilgili bazı tespitlerini bir mektupla Salihoglu'na, 4 Şubat 1970'de yazmıştır. Buna göre Es'in, Konya'da doğup büyüyen bir isim olarak en büyük suçu “Atatürkçü olması, evvelce Halk Partisini tutması (memur olması dolayısıyla hiçbir partiyi tutamaması), gericilikle mücadele etmesi sebebiyle pek sevilmemesidir”. Ona göre Konya halkı “tamamen değişik ve kozmopolit bir kitle manzarası” vermekle birlikte, “sağcıların” çok olması nedeniyle “Atatürk'e, yeniliklere, ileri fikirlere daima karşı” çıkan bir yapıdadır. Bu da “halkın büyük kısmının cahil olmasından istifade ile din kisvesi altında bazı çıkarlarını sağlamak amacıyla dindar görünen kimselerle maalesef, yüksek tahsil gördüğü halde kolayca sövülmek için, bunlara adeta taparcasına yaranan bazı zavallı gençler[in] memleketi, şimdiki hâle” sokmalarına neden olmuştur. Dolayısıyla Es'e göre, Konya'daki bu kitleye *Ataçla Gelen* ismi yerine *Atatürk'le Gelen* yazılsa kimse dönüp bakmayacaktır. Bu nedenle Es, Salihoglu'na kitabının satması için adını “Muhammed'le Gelen” ya da “Mevlana ile Gelen” ismi koyabilirse o zaman Konya'da satacağından bahsedecektir. Es, İstanbul'da bir Konyalının çıkardığı “Türk Folklor Araştırmaları”⁷²

⁶⁸ Arsev Bektaş, *Demokratikleşme Sürecinde Liderler Oligarşisi, CHP ve AP (1961-1980)*, Bağlam Yay., İstanbul 1993, s. 76.

⁶⁹ Hikmet Bila, *Konumuz Türkiye CHP 1919-1999*, Doğan Kitap, 2. baskı, İstanbul 1999, s. 173.

⁷⁰ Es, “Siyasi Hayatım”, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁷¹ Kitabın fiyatı 15 TL'si olup, ek yazıdan anlaşıldığına göre 2-4 adet istenirse % 10, 5-19 arasına % 30 indirim yapılacağı yazmaktadır.

⁷² Bu dergi, 1949-80 tarihleri arasında aralıksız 366 sayı çıkarken, 1916 Konya doğumlu ve İstanbul Belediyesinde Memurluk yapmış olan İhsan Hınçer Bey sahipliğini yapmıştır. Bilgi için bk. Kültür Bakanlığı'na ait web sitesi: <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFE603BF9486D4371DE170CAE93653F56E> / (20.01.2009).

isimli dergiden 200 bin nüfuslu Konya'ya beş tane geldiği ve bunlardan üçünün geriye iade edilmesi nedeniyle yakınmada bulunacaktır.

Es, yukarıda görüldüğü üzere kendi açısından Konya'daki kültür ve sanat ortamının durumunu özetlerken, mektubunun ilerleyen satırlarında kendisinin Atatürkçü olduğunu ve bunu etrafındaki Konyalılar duyarsa, kendisiyle selamı sabahı keseceklerini belirtecektir. Hatta bir örnek vererek, Ortadoğu Teknik Üniversitesinden içlerinde mini etek bulunan bir grup öğrenciyi rehber olarak gezdirmesi, cami ve türbelere sokması sebebiyle, bir ahbabının kızgın bir şekilde "ilk fırsatta seni Konya'dan uzaklaştıracamız" dediğinden bahsedecektir. Mektubunun sonunda Konya'nın içine düştüğü durumu özetlediğini belirten Es, "sizleri manasız sözlerimle üzdüğümünden dolayı özür dilerim"⁷³ diyerek, acaba gerçekten yaptığı tespitlerdeki samimiyetini mi ortaya koymuştur, yoksa kitap satamamasına bir gerekçe mi bulmuştur, belli değildir. Elbette ki Selçuk Es, kendi dünya görüşünü ortaya koymakta ve Konya halkının (bir kısmındaki) cahilliğinde haklı görünmektedir. Ancak, Konya halkının "tamamının" sağcı olarak yeniliklere ve hele hele Atatürk'e karşı olma gibi bir pozisyonda bulunması söz konusu olamazdı. Es'in bu değerlendirmelerinde 1969 seçimlerinin etkisi olabilirdi, ancak böyle de olsa, AP'nin aldığı % 49, 57'ye karşılık CHP, 21,72lik gibi bir oy alacaktır⁷⁴.

Siyaset, belediyeçilik, iktisattan tutun da bir çok konuya gazete sütunlarında yer veren Es, "mizah edebiyatı" ve "halk kültürü" açısından Konya fıkralarını da yazmayı ihmal etmemiştir. Türkiye'nin Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Şair Eşref, Neyzen Tefvik ve Bektaşî fıkralarının bulunduğu konusuna dikkat çeken yazar, Konya folkloru açısından Tayyip Ağa fıkralarına Yeni Konya Gazetesinin sütunlarında geniş yer vermiştir⁷⁵.

Konya'nın sosyal tarihi açısından toplu taşıt araçlarının (otobüs) kullanımında toplum davranışının görülmesi açısından ya da teknik yeniliklerle geleneksel davranışlara sahip bir toplumun buluşmasına örnek teşkil etmesi bakımından aşağıdaki fıkrayı anlatmak mizahla sosyal bilimlerin buluşması açısından önemli olsa gerektir⁷⁶:

Çarşıda postane önünden Meram istikametine giden Konya Belediye otobüsüne, yanında dokuz yaşlarında bir çocukla binen kadına, biletçi çocuğun bilet kesmek istemesi üzerine kadın;

"-Annah hiç duymadım çırnak kadar çocuğa bilit mi olur, többe bir kuruş vermem" diyecektir. Biraz sonra, iki koltuğu kaplayan kadına tekrar biletçi çocuk gelmiş ve

⁷³ Selçuk Es'in Mehmet Salihoglu'na 4 Şubat 1970 tarihinde yazmış olduğu mektup, *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁷⁴ Seçim sonuçları için bk., http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secimler.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1969&p_il_kodu=42 (20.01. 2009).

⁷⁵ Selçuk Es, kendisinden (1975'ten) önce Celaletin Kışmır'in, 1962 yılında Yeni Konya Gazetesinde, "Konya Fıkraları" başlığıyla okuyuculardan gelen fıkraları yayınladığını ve kendisinin de buraya katkıda bulunduğunu belirtir. Avukat Mehmet Ali Apalı fıkra yazma işini bir sürede daha devam ettirmiştir. Selçuk Es, son fıkra yazılarında Adil Gücüyener ve Fakir Usman'dan da faydalanmıştır. Bilgi için bk., Hacı Selçuk Es, "Unutulmaz Konya Fıkraları", *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁷⁶ Es, "Unutulmaz Konya Fıkraları".

“hanım çocuğunu kucağına al da, ayakta duran şu ihtiyar nine oraya otursun” diye seslenmiş ve bu defa başındaki şelmeyi sıkıca örten kadın;

“-Anav hiç duymadım kazık kadar koca oğlanı ben nasıl kucağıma alayık dah, delirdinmi ne” diyecektir.

Selçuk Es’in yazmış olduğu fıkralarda; 1900’lerin başında Avlonyalı Ferit Paşa ile Müftü Gevrekizade Abdülkadir Hoca arasında geçen tartışmaları, Babalık gazetesinin tertibinde yapılan gülünç yanlışlıkları, Vali Suphi Bey’le ilgili bazı gelişmeleri, Vali Galip Paşa ve Kurtuluş Savaşı yıllarında Konya halkının vs. durumu mizah ortamında ve ince düşünce içeren mesajlar okunmaktadır.

Kurtuluş Savaşı’nın Konya ile ilgili kısmının bilinmesi açısından Es’in gerçekleştirmiş olduğu diğer bir faaliyet ise, “Kurtuluş Savaşındaki Konyalılardan Bazıları”⁷⁷ başlıklı yazısı ile olmuştur. Bu yazı serisinde, Konya ve ilçelerinden Kurtuluş Savaşına katılan erlerin isimleri ve orduya katılış tarihleri verilmiştir⁷⁸.

Es, Folklor Araştırmaları başlığı altında; “Aşık Seyit”, antika eşyalar üzerine yazıları olan “İhtikâr Destanı”, “Halk Şairi Aşık Mehmet Yakıcı”, “Aşık Karamanlı Gufrani ve Gufrani’nin Harbi Umumi Destanı”, “Silleli Aşık Niğârî Destanı”, II. Meşrutiyet devrini hicveden “Şair Eşraf’a Ait Bir Kaside” ve 1933’deki kıtlığı anlatan “Aşık Ziya” başlıklı konuları ele almıştır. Bu konularla birlikte Yeni Konya Gazetesinde “Konya Maden Araştırmaları Başlığı” altında Konya’da magnezit madeninin ilk bulunuşu konusunu ele almıştır⁷⁹.

Yukarıdaki konu başlıklarından “İhtikâr Destanı”nın bir bölümüne bakıldığı zaman XX. yüzyılın ilk yarısında Türkiye’deki özel ticaret anlayışıyla ilgili bir fikre sahip olunmaktadır⁸⁰:

*“Çıktı Üçyüz altmışa bir metrelik un tahtası,
Guya Allah’tan gelmiş, yazılmış yaftası.
Beşyüze şimdi yapılmaz baklavanın sahtesi,
Cana kâr etti billâh, bu yıl bayram haftası.
Pek hazindir, dulların, bokeslerin aç yatması,
Bari onlar da [dan] utanda yapma böyle ihtikâr.”*

Yine Gufrani’nin “Harbi Umumi Destanı”ndan bir dörtlük bir Anadolu şairinin I. Dünya Savaşını nasıl algıladığını, sosyal tarih açısından açık şekilde ortaya koyar.⁸¹

*“Heman üç yüz otuz üç sene kardaş,
Harbin şiddetinden titredi dağ taş,*

⁷⁷ Selçuk Es Koleksiyonu. Es, bu yazıların erat künyelerinden faydalanarak yazmıştır.

⁷⁸ Örnek iki kayıt şekli verilecek olursa: “Beşehir İlçesi Çukurkent Köyü’nden Hasan oğlu 1297 (1881) doğumlu Hüseyin. 17 Şubat 1922 günü dahil olmuştur.”; “Akşehir İlçesinin Doğanhisar Kasabasından Mustafa oğlu 1314 (1898) doğumlu Süleyman. 7 Şubat 1922’de dahil olmuştur.”; “Bozkır İlçesinin Sazlı Köyünden Mustafa oğlu 1303 (1887) doğumlu Mehmet. 7 Mart 1922’de dahil olmuştur.” Liste için bk., Toplayan Selçuk Es, “Kurtuluş Savaşındaki Konyalılardan Bazıları”, Selçuk Es Koleksiyonu.

⁷⁹ Selçuk Es Koleksiyonu.

⁸⁰ Selçuk Es, “İhtikâr Destanı”, Selçuk Es Koleksiyonu.

⁸¹ Selçuk Es, “Aşık Karamanlı Gufrani ve Gufrani’nin Harbi Umumi Destanı”, Selçuk Es Koleksiyonu.

*Yok idi tufanı Nuh'da bu telaş,
Düşmanlara kahru süphan yürüdü."*

Sille'de Berberin Ahmet olarak tanınan (1919 senesinde vefat etmiştir) Nigâr'ın el yazması şeklindeki "Silleli Aşık Niğâri Destanı"na bakıldığı zaman II. Meşrutiyet'in "hürriyet" kavramına bir şairin nasıl baktığı konusu (Es'in aktardığı) bir şiir formatında dikkat çekecektir⁸²:

*"Koydular adımı bir de Hürriyet,
Müslim ile nisara oldu müsavat,
Dediler meydana çıktı şeriat,
Sarsılandı Bağdat, Basra Buhara
Hile imiş meğer anların sözü
Yoğumuş içinde imanı özü,
Kör olsun arada aduvun gözü,
Çıkmaz oldu herkes çarşu bi[a]zara*

*.....
Ezdiler arada ehl-i imanı,
Sevindi bu işe cümle nisara.*

*.....
Âl-i Osman Devletinin veziri facir,
Zulmiyle adaleti millete zahir,
Facirler elinde kaldık hep yazır,
Maslahatı İslâm düştü küffara.*

*.....
Şeraiti itilaf önüne gerdi,
İddihat arada ipe un serdi,
Dinarı cemetmek anların derdi,
Baisi ulema değişti dini dinara.*

*.....
Tepelendi millet kötü Bulgar'a."*

Yukarıdaki İkinci Meşrutiyetle ilgili değerlendirmelerinin yanı sıra Es, Ebüzziya Tevfik'in Konya'da sürgün olarak hapiste bulunduğu II. Abdülhamit döneminde, dayısı Kâzım Hüsnü'nün yazmış olduğu hatıralarından⁸³ faydalana-
rak Konya'da Padişah Abdülhamit'e karşı düzenlenmek istenen bir suikast olayı-
ından bahseder. Buna göre suikast olayı Avlonyalı Ferit Paşa'nın valilik dö-
neminde (1899-1902) Ebüzziya tarafından planlanır ve görev "Hürriyet Fedaisi Kon-
yalı Aziz Efendi'ye" verilir. Aziz Efendi ise, Yazır Köyü'nden ulema Abdülasır

⁸² Selçuk Es, "Silleli Aşık Niğâri Destanı", *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁸³ Kâzım Hüsnü Bey, hatıralarını 1932'de *Yeni Anadolu* gazetesinde yayınlamıştır.

[Abdülbasir] Efendi'nin oğludur⁸⁴. Es'in anlattıklarına göre Abdülaziz Efendi Mırsır'da bomba eğitimi alıp gelmiştir⁸⁵. Ebüzziya'dan başka suikast toplantısına katılan isimler ise, Arnavut Murat Bey, Maarif Müdürü İzmirli Azmi Bey (Meşrutiyet'in ilânıyla Konya valisi olmuştur), Feylosof yönü olduğu belirtilen Kadaifçizade Süleyman Efendi, (Babalık gazetesi sahibi) Nedimbeyzade Mazhar Bey, Baytar İbrahim Efendi ve ev sahipliğini yapan Kâzım Hüsnü Bey'dir⁸⁶.

Yapılan toplantılarda, padişaha verilmek üzere Konya'da bir halı seccade dokunması⁸⁷ ve bunun İstanbul'a Aziz Efendi tarafından götürülmesi, halının padişaha verilmesi sırasında ise, hançerlenmesi/tabancayla vurulması iki defa planlanmıştır. Ancak planın İstanbul ayağı sonuçsuz kalmıştır. Konya'da halı seccadeyi dokuyanlar arasında Selçuk Es'in annesi Nazmiye Hanım ve teyzeleri de vardır⁸⁸.

Selçuk Es, el yazması destanlardan yapmış olduğu önemli çeviriler ve aktarmalarla birlikte, yazılarının ciddi bir kısmını hatıralarına ayırmıştır. Bunlardan bir kısmı, *Hayal Olmuş Hakikatler* başlığı altında şu şekildedir⁸⁹:

Sultan Reşad'ı Görüşüm, Meşhur Haydar Paşa Yangını, Udi Selanikli Ahmet Bey, Komik Kel Hasan Efendi ve Leblebici Horhor Opereti, İstanbul'un İşgali Günü Konya Rumlarının Taşkınlığı, Konya İntibah Terakki Okulu Hatıralarım, İstiklâl Savaşı Yıllarında Konya Erkek Öğretmen Okulu Hatıralarım, Cumhuriyet'in İlânı Günü Konya'da Gördüklerim, Konya Sultanisi (Lisesi) Hatıraları, Konya Musiki Hocası Karnik Kazancıyan, Konya'da Alaattin Tepesindeki Saat Kulesi Niçin ve Nasıl Yıkıldı.

Bu hatıraların önemli bir kısmı II. Meşrutiyet, Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki Konya özelinde bazı şahıslar, olaylar hakkında önemli bilgiler ihtiva etmektedir. İstanbul'un işgali sırasında Konya'daki Rumların bir papazın liderliğinde "Zito Venizelos" diye bağırarak nasıl sevindiklerini⁹⁰, Okuldaki hocaların öğrencilerine nasıl davrandıklarını⁹¹ ve Ankara'da ilân edilmiş olan Cumhuriyet'in Konya öğrencileri tarafından nasıl algılandığı gibi konular net şekilde görülmektedir. Buna göre, 1923 senesine kadar içlerinde Selçuk Es'in de bu-

⁸⁴ Nakşi Şeyhi ve Müderris olan Abdülbasir Efendi hakkında bilgi için bk., Caner Arabacı, *Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri 1900-1924*, Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yay., Konya 1998, s. 279-280.

⁸⁵ Selçuk Es, Aziz Efendinin 1324/1908'de İstanbul'da öldürülmüş ya da hastalıktan ölmüş olabileceğinden bahseder. Es'in vermiş olduğu tarih olmakla birlikte, 29 Ağustos 1908 tarihli bir belgeye göre Abdülaziz Efendi, Dersaadet Umumi Hapishanesinde vefat etmiş, para ve eşyalarının komisyon tarafından kardeşine verilmesi kararlaştırılmıştır. Bilgi için bk., BOA., *DH. MKT.*, 1285/33.

⁸⁶ Selçuk Es, "Hürriyet Fedaisi Konyalı Aziz Efendi", *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁸⁷ Dokunan halı seccadenin ölçüleri 4,20x1,20 ebadında olup üzerine, "Ey Padişahım Sen Sağ Oldukça, Cenab-ı Hak Seni Tahtında Daim Eylesin" yazısı işlenmiştir.

⁸⁸ "Hürriyet Fedaisi Konyalı Aziz Efendi", *Selçuk Es Koleksiyonu*.

⁸⁹ Başlıkları verilen yazılar *Selçuk Es Koleksiyonu*'nda daktilo edilmiş halde bulunmakla beraber, Konya'da çıkarılmakta olan Şehir Postası gazetesinde de yayınlanmıştır. Bazılarının künyesi şu şekildedir: "Sultan Reşad'ı Görüşüm", *Şehir Postası*, Sayı: 334-335, 11-12 Mart 1963, s. 2, 2; "Meşhur Haydar Paşa Yangını", *Şehir Postası*, Sayı: 336-338, 13, 15 Mart 1963, s. 2, 2; "Udi Selanikli Ahmet Bey", *Şehir Postası*, Sayı: 339-341, 16, 18 Mart 1963, s. 2, 2; "Cumhuriyetin İlânı Günü Konya'da Gördüklerim", *Şehir Postası*, Sayı: 358-360, 29-30 Mart/1 Nisan 1963, s. 2, 2, 2.

⁹⁰ Selçuk Es, "İstanbul'un İşgali Günü Konya Rumlarının Taşkınlığı", *Şehir Postası*, Sayı: 343-344, 21-22 Mart 1963, s. 2, 2.

⁹¹ Selçuk Es, "Konya İntibah Terakki Okulu Hatıralarım", *Şehir Postası*, Sayı: 345-347, 23, 25 Mart 1963, s. 2, 2.

lunduğu Konya Sultanisinin öğrencileri “Padişahımız çok yaşa” diye bağırırken, 1923'te anlamını bilmedikleri bir kavramı “Yaşasın Cumhuriyet” diye bağırarak kullanıyorlardı⁹².

Selçuk Es, makale formatını fazlasıyla aşacak olan yazılarında Konya tarihine ait yapılar; cezaevi, valilik binası, okul, hastane vs. gibi kurumlar; Kıbrıs'tan yazılmış mektuplar; eski tarihli gazetelerdeki bazı yazıları; coğrafya; Fahrettin Altay gibi askerî, Konya Valisi Avlonyalı Ferit Paşa gibi mülkî ve Ebuzziya Tevfik vs. gibi sivil birçok kişiyi; Konya'daki merasimler; Kadı Abdurrahman olayı gibi çeşitli olayları; su ve belediye meseleleri; spor; Konya'nın İlçeleri; batıl itikatlar ve din; Konya tekerleme ve atasözleri; Konya basını; seçimler; marşlar ve türküler; Tramvay, elektrik, tayyare gibi teknik konuları; sinema, film vs. burada zikredilemeyecek kadar birçok konuyu ele almıştır.

Yukarıdaki bilgilerle birlikte Selçuk Es, yaşadığı dönem içerisinde çok sayıda tanınmış ya da tanınmamış şahsiyetlerle mektuplaşmış ve bağlantı içerisinde olmuştur. 1919-1933 tarihleri arasında 14 sene Konya'da kalan Fahrettin Paşa (Altay), 5. Kolordu Komutanı Naci Eldeniz, Organareal Abdurrahman Nafiz Gürman, Konya Vakıflar İdaresi Müdürü Mahmut Mesut Koman⁹³, Antalya'da BP petrol istasyonu işleten A. Macit Selekler, (Konya İsyanından sonra Polis Müdürü olan ve hâkimle birlikte rüşvet aldıkları iddiasıyla görevden alınan) Necip Bey⁹⁴, Tekirdağ Öğretmen okulundan mezun olacak olan R. Saim Koşar⁹⁵,

Saim Sakaoğlu⁹⁶, Vahit Mestçioğlu (12 Kasım 1975)⁹⁷, İmar ve İskan Bakanlığı Tetkik Kurulu üyesi Mehmet Salihoglu (4 Şubat 1970), İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü Müdürü Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver⁹⁸, Hasan

⁹² Selçuk Es, “Cumhuriyetin İlanı Günü Konya’da Gördüklerim”, *Şehir Postası*, Sayı: 358-360, 29-30 Mart / 1 Nisan 1963, s. 2, 2. Es, ayrıca arkadaşlarıyla birlikte “Göksümde kanım akmasa, üç yıl şü ufuklar, Alsancağın rengini çoktan unuturdum” diye bağırduklarını belirtir.

⁹³ Vatan gazetesi sahibi A. Emin Yalman’ın 1952’de Konya’ya gelip gitmesinden sonra, Konya’da irtica var yazısına karşı, “ifitira ediyorsun” demesi sebebiyle İstanbul Belediyesi Mezarlıklar Müdür Yardımcılığına nakledilmiştir.

⁹⁴ Macit Selekler’in Antalya’dan Selçuk Es’e yazmış olduğu mektup, *Selçuk Es Koleksiyonu*. İzmir Suikastına adı karışmış olan Necip Bey’in abisi Necati’den bahseden mektubu vardır. Macit Selekler ayrıca, 2 Ekim 1975’de yazdığı bu mektuplardan birinde, yabancı dilde 100 civarı eseri Millî Kütüphaneye verdiği ancak, kütüphanede resmi kayıt yapılmadığından bunların kaybolmasından dolayı şikâyetçi olur.

⁹⁵ Rüstem Saim Koşar’ın 1969’da Selçuk Es’e yazmış olduğu mektup, *Selçuk Es Koleksiyonu*. 1969 Mayıs’ında Selçuk Es’e bir mektup yazarak, Anadolu’da öğretmenliğe başlayacağını bu nedenle Millî folklor oyunlarını bilmediğinden bahisle Selçuk Es’ten Konya’nın folklor oyunlarıyla ilgili bilgi ister. Hatta Mevlâna haftasının nasıl kutlandığına dair de bilgi talebinde de bulunmuştur.

⁹⁶ Saim Sakaoğlu’nun Selçuk Es’e yazmış olduğu mektup, *Selçuk Es Koleksiyonu*. 31 Ekim 1974 tarihinde Amerika’dan yazmıştır. Amerika’ya gideli 9 ay olmuştur. Sakaoğlu, Selçuk Es’le 5-6 yıl evvel (1968-69) Yusuf Ağa Kütüphanesinde (Atatürk Üniversitesinde asistanken) tanıştığını belirtirken, Es’in Ansiklopedi çalışmalarına katkı yapmaya çalışır. Sakaoğlu, Babası Hattat Hafız Mehmet Sakaoğlu ve (Konyalı olmayan) Prof. Dr. Ahmet Ateş isimlerini ve bilgilerini ansiklopediye eklemesi için Es’e bildirir. Sakaoğlu’nun iki mektubu daha vardır. Birincisi 12 Kasım 1975 tarihli olup, babasının hâl tercemesi vardır. İkinci mektubu ise, ekinde kendi hayat hikâyesini yazdığı ve yakında Konya’da açılacak olan Selçuk Üniversitesine geçeceğini belirten 8 Aralık 1975’de Erzurum’dan yazmış olduğu mektubudur.

⁹⁷ Vahit Mestçioğlu’nun Selçuk Es’e yazmış olduğu mektup, *Selçuk Es Koleksiyonu*. Mestçioğlu bu mektubunda, Ankara’da Kültür Bakanlığında Kültür Müsteşarlığı Müşaviri olarak göreve başlamasına rağmen kendisine hâlâ oda verilmemesinden şikâyetçi olurken, ayakta gidip geldiğinden bahseder. Konya’da görev yaptığı süre içerisinde Selçuk Es’in ailecek kendilerine göstermiş olduğu yakın ilgiden dolayı teşekkür eder.

⁹⁸ Süheyl Ünver’in Selçuk Es’e yazmış olduğu mektup, *Selçuk Es Koleksiyonu*. Ünver, 4 Mart 1966 tarihinde yazmış olduğu mektubunda, Selçuk Es’in Konya yemekleriyle ilgili (daha çok Selçuklu yemekleriyle ilgili) vermiş olduğu bilgilere

Özönder⁹⁹, Danişay üyesi Fuat Arun¹⁰⁰, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Eşref Akıncı (12 Ocak 1974), Konya Senatörü Mehmet Varışlı, Avukat M. Hulusi Bolay (1 Mayıs 1975) ve Feridun Kandemir (17 Aralık 1963)¹⁰¹ bu şahıslardan bazılarıdır.

SONUÇ

Selçuk Es, yaklaşık 70 yıllık ömrünü Türkiye'nin fırtınalı bir zaman diliminde ve çeşitli işlerde çalışarak geçirmiştir. Bu dönemde O'nun gazetecilik mesleği vazgeçemediği bir uğraş olmuştur. II. Meşrutiyet devrinde dünyaya gelirken, bu devrin sonunda İstanbul'da, yani çökmekte olan bir başkentte yaşayan Es, buradaki okul hayatı ve tecrübeleriyle birlikte, ilerleyen süreçte Ankara ve Konya ekseninde yaşantısını devam ettirecektir.

Bir bürokratin çocuğu olması dolayısıyla olaylara bakışta kendisine bazı avantajlar sağlayan Es, yazılarında Türkiye geneli ve Konya özeli olmak üzere birçok siyasi, sosyal, iktisadi, kültürel vs. konulara değinmiştir. Daha çok liberal bir kimlikle dikkat çeken Es, Atatürk devrimlerini ya da Cumhuriyetin faziletini anlamış bir Türk aydınıdır. Bu nedenle yazılarındaki örgüde; tarihin, siyasetin, sanatın, fikir tartışmalarının, tekniğin, edebiyatın, halk kültürünün, eğitimin, mizahın, yaşanan zihniyet değişikliklerindeki farkındalığın belirginliği ve amacı açık şekilde görülebilir.

Cumhuriyet devrinin önemli bir kısmını Konya'da geçiren yazarın, Konya tarihine ait ortaya koyduğu Büyük Konya Ansiklopedisi ve yazılarının değeri, 2009 Türkiye'sinde hâlâ güncellenememiş bir ansiklopedik Konya eserinin olmaması nedeniyle daha iyi anlaşılmalıdır. Kendisini Atatürkçü olarak tanımlayan yazara göre, Türk aydını olayları sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek amacıyla siyasetten uzak durmalıdır. Âdeti bir kültür tarihçisi kimliğiyle ön plana çıkan Es, yemek ve giyim kuşam kültürüyle birlikte, kurumlardaki yapısal ve idari değişikliklerdeki insan unsurunun önemini çok iyi kavramıştır. Bu nedenle üretken kişiliğin oluşumunda, sinema ve tiyatro türü Batılı unsurların etkisini açık şekilde görürken, manevi değerlerde özü yakalamaya, şekilcilikten uzak durmaya çalışmıştır.

Özellikle gazetenin Konya özelinde Türk insanı açısından önemini çok iyi kavrayan Es, İkinci Meşrutiyet ve Millî Mücadele dönemi eski Türkçe bazı gazete yazılarını okuyucusuna aktararak, geçmişle; yaşadığı günü mukayese etmiştir. Bu nedenle daha çok sosyal tarih adına yüzlerce yazısıyla "ölmüş yaşayan" şahsiyet-

---

teşekkür eder. Hatta, kendisinin de Selçuklu masallarının Sümerlere kadar uzandığı yönünde bir çalışmayı Karaman'ın dağlık köylerinde yapacağını belirtir

⁹⁹ Hasan Özönder'in notu, *Selçuk Es Koleksiyonu*. Es'in 6 Kasım 1972'de rahatsızlanması sebebiyle bırakmış olduğu not.

¹⁰⁰ Fuad Arun'un Selçuk Es'e 4 Aralık 1973'de yazmış olduğu mektup, *Selçuk Es Koleksiyonu*. Bu mektupta isyana karışan bazı "mağdurların" isimlerini 13 kişi olarak listelemiştir. Ayrıca, İsyarla ilgili M. Sıfır'ın tefrikasındaki bazı yanlışların varlığından bahseder.

¹⁰¹ Akıncı'nın 12 Ocak 1974 tarihli yeni yıl ve Kurban Bayramını kutlama mesajı ve Mehmet Varışlı'nın bayram tebrik kartları vardır. Ayrıca, M. Hulusi Bolay'ın Konya Ansiklopedisi için ağabeyi Ahmet Kâzım Bolay hakkında vermiş olduğu bilgi vardır. Bunlar için bk., *Selçuk Es Koleksiyonu*.

lerden biri olan Selçuk Es'in, dinamik bir kültür tarihçisi ya da hizmetçisi olarak, hak ettiği biyografik bir çalışmaya konu edilerek, Türk tarihine olan katkısı daha geniş bir açıdan ortaya konmalıdır.

KAYNAKÇA

A. Resmi ve Özel Arşivler

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dâhiliye Nezareti Mektûbi Kalemi, No. 1285/33.
- Emekli Sandığı Arşivi Musa Kâzım Gürel'e Ait Dosya, No: MO 053530.
- Emekli Sandığı Arşivi Selçuk Es'e Ait Dosya, Emekli Sicil No: 11 546 760.
- Koyunoğlu Şehir ve Müze Kütüphanesi Selçuk Es Koleksiyonu.

B. Kitap ve Makaleler

- Arabacı, Caner, *Millî Mücadele Dönemi Konya Öğretmenleri*, Konya 1991.
- _____, *Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri 1900-1924*, Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yay., Konya 1998.
- Arabacı, Caner- Ayhan, Bünyamin- Demirsoy, Adem-Aydın, Hakan, *Konya Basın Tarihi*, Tablet Yay., Konya 2008.
- Atalay, Ahmet, *Millî Mücadele'de Konya Kuva-yı Milliyecileri (İlk Meclise Girenler)*, Birinci Cilt, Konya 1997.
- Bektaş, Arsev, *Demokratikleşme Sürecinde Liderler Oligarşisi, CHP ve AP (1961-1980)*, Bağlam Yay., İstanbul 1993.
- Bila, Hikmet, *Konumuz Türkiye CHP 1919-1999*, Doğan Kitap, 2. bsk., İstanbul 1999.
- Duverger, Maurice, *Siyaset Sosyolojisi*, (Çev. Şirin Tekeli), 2. bsk., Varlık Yay., İstanbul 1982.
- Es, Selçuk, *Konya Yemekleri*, Yıldız B.evi, Konya 1965.
- _____, *Konya'da Yatan Peygamberler ve Evliyalar*, Yıldız B.evi, Konya 1965.
- _____, "Konya'ya Sürülen Kara Leke Delibaş Mehmet Olayı", *Yeni Konya Gazetesi*, No: , 1980.
- _____, "Sultan Reşad'ı Görüşüm", *Şehir Postası*, Sayı: 334-335, 11-12 Mart 1963, s. 2, 2.
- _____, "Meşhur Haydar Paşa Yangını", *Şehir Postası*, Sayı: 336-338, 13, 15 Mart 1963, s. 2, 2.
- _____, "Udi Selanikli Ahmet Bey", *Şehir Postası*, Sayı: 339-341, 16, 18 Mart 1963, s. 2, 2.
- _____, "Cumhuriyetin İlanı Günü Konya'da Gördüklerim", *Şehir Postası*, Sayı: 358-360, 29-30 Mart/ 1 Nisan 1963, s. 2, 2, 2.
- _____, "İstanbul'un İşgali Günü Konya Rumlarının Taşkınlığı", *Şehir Postası*, Sayı: 343-344, 21-22 Mart 1963, s. 2, 2.
- Gök, Dursun, "Mersinli Cemal Paşa", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XII, S: 34, Ankara Mart 1996, s. 127-148.
- Halıcı, Nevin, *Geleneksel Konya Yemekleri*, Konya Kültür ve Turizm Vakfı Yayınları, Ankara 1979.
- *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, Yıl. 12, S. 46, Aralık 1963, Vesika No. 1074.
- Önder, Mehmet, *Millî Mücadele'de Konya-1-Delibas Hadisesi*, Konya 1953.
- Uyanık, Necmi, "İzmir'in İşgaline Karşı Konya Yöresinden Gelen Tepkiler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı. 5, Kasım 2008, s. 837-868.

C. Ansiklopedi ve Elektronik Ortam

- Büyük Konya Ansiklopedisi.
- http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=2/ (20.01.2009).
- http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secimler.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1954&p_il_kodu=42/20.01.2009.
- <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFE603BF9486D4371DE170CAE93653F56E/> (20.01.2009).

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secimler.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1969&p_il_kodu=42/ (20.01.2009).

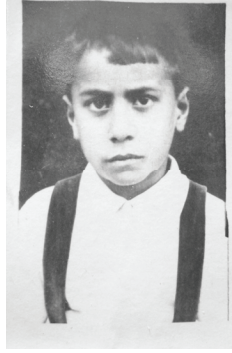

EKLER

EK-1: Selçuk Es'in Büyük Oğlu Kâzım Hüsnü (Gürel) Es ve Okul Karnesi

EK-2: Selçuk Es'in Küçük Oğlu Nazım (Gürel) Es

Ek-3: Selçuk (Gürel) Es

